INSTITUT
PRO POLITIKU
A SPOLEČNOST

Červenec 2022

DOPORUČENÍ

DIGITÁLNÍ BEZPEČNOST NAPŘÍČ GENERACEMI

Jan Havlíček, Roman Máca

Shrnutí

Digitální bezpečnost má přesah napříč generacemi. Mezi nimi ale často vznikají nedorozumění. Rodiče nerozumí online světu dětí a děti mají obavy se na rodiče obracet. Na internetu je zranitelná i starší generace, na kterou často cílí různé podvody či dezinformace. Řada osvětových aktivit se ale soustředí na jednotlivé věkové skupiny. K odstraňování bariér měl přispět kulatý stůl Digitální bezpečnost napříč generacemi, z něhož vycházejí následující doporučení.

Dokument byl vytvořen za podpory společnosti Microsoft.

Microsoft

Úvod

„Příliš často přemýšlíme nad obyvateli jako nad homogenní skupinou. Ke každé skupině bychom ale měli přistupovat specificky," vysvětlila na úvod kulatého stolu místopředsedkyně Evropského parlamentu Dita Charanzová. Vrcholní političtí představitelé a přední experti se při online setkání zaměřili na digitální bezpečnost ve třech věkových kategoriích: u dětí a dospívajících, lidí v produktivním věku a u lidí v důchodovém věku.

Akci uspořádal Institut pro politiku a společnost ve spolupráci se společností Microsoft, která v regionu střední a východní Evropy iniciuje fóra o digitální udržitelnosti. Různé skupiny zúčastněných stran při nich diskutují o nedostatku dovedností a jejich dopadech na perspektivu společnosti s cílem najít způsoby tak, aby přínosy převážily nad riziky.

Dita Charanzová ve svém úvodním projevu zdůraznila, že zejména děti je potřeba chránit před specifickým citlivým obsahem. K tomuto obsahu se přitom snadno mohou dostat jednoduše tak, že zalžou na sociálních sítích o svém věku. Pro dospělé a seniory je často obtížnější pohybovat se v „novém" digitálním světě. Jsou vystaveni mnoha informacím, z nichž zdaleka ne všechny jsou pravdivé a neškodné. Soukromé internetové společnosti a provozovatelé sociálních sítí se snaží dělat to nejlepší, co umí, aby konkrétně dezinformacím na svých platformách čelily. Na druhou stranu by však měla pokračovat diskuse o tom, jak tyto snahy zintenzivnit. Dita Charanzová jako příklad uvedla schválení balíčku Digital Services Act Evropskou unií.[1]

Ředitelka společnosti Microsoft v České republice a na Slovensku Violeta Luca konstatuje, že není snadné zajistit bezpečnější digitální prostor a nepotlačit přitom inovace. Posunout se však lze na základě diskuse a také dodržováním následujících tří principů:

1) Zaměřit se na vzdělání napříč věkovými skupinami a propojovat profesionály s veřejností;
2) upustit od myšlenky stejných pravidel pro všechny a více cílit na potřeby jednotlivých firem v zájmu zachování inovativnosti;
3) vylepšit ověřovací mechanismy včetně umělé inteligence.

Důležité je pak také zavedení takových opatření, která budou chránit demokracii do budoucna. S Violetou Lucou souhlasí Dita Charanzová, podle které je dobře, že se problematice věnuje nejen Evropský parlament, ale i soukromý sektor. Ke spolupráci mezi úřady a soukromým sektorem musí docházet i podle Heleny Pons-Charletové, ředitelky právního oddělení v Microsoftu. Pons-Charletová je přesvědčena, že klíčem k internetové bezpečnosti je vzdělání. Za nebezpečné pak označila mimo jiné videohry, které tahají peníze nejen z dětí prostřednictvím např. bonusového obsahu. Je tedy pochopitelné, že se je mnoho zemí snaží regulovat.

Microsoft pravidelně aktualizuje tzv. Index digitální zdvořilosti (Digital Civility Index, DCI), který měří rizika ve čtyřech kategoriích: narušování soukromí, sexuální obsah, reputační riziko a behaviorální riziko (např. trolling). Z 22 zkoumaných států dosáhlo nejlepších výsledků Nizozemsko, Spojené království, Německo či Kanada. Naopak na druhém konci žebříčku se umístila Ruská federace, Maďarsko či Švédsko. Za zmínku stojí také fakt, že druhý rok pandemie covidu-19 vykázal horší výsledky než rok první. Výrazně nižšímu počtu rizik na internetu pak čelili muži. Zajímavým údajem je dále

[1] European Commission. *The Digital Services Act package.* https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package

přesvědčení až 75 % respondentů, o tom, že sociální sítě a společnosti za nimi stojící by se internetovou bezpečností měly zabývat, řešit nastalé problémy, a být za ně odpovědny. Stejně jako Pons-Charletová, devět z deseti respondentů se domnívá, že klíčovým faktorem internetové bezpečnosti je vzdělání uživatelů.

Děti a mládež

Vzdělání uživatelů musí být zasazeno do kontextu a musí být jasně vysvětleno, proč je digitální bezpečnost důležitým tématem. Na straně rodičů je klíčové pochopit, že není vhodné obviňovat z internetových nástrah děti, čímž dochází k podrývání jejich důvěry. Zajímavý příklad vzdělávání o internetové bezpečnosti lze najít v Německu, kde jako studentští konzultanti působí na školách specializovaní vrstevníci. Děti se díky tomu cítí být lépe propojeni s vyučujícími. Právě propojení s vyučujícími může být často problém. Někteří učitelé nejsou otevření tato témata učit s odkazem na nepříznivou „indoktrinaci" studentů. Někdy tato obava pochází od rodičů, kteří si pak ve škole stěžují. Někteří učitelé se rovněž brání tomu, aby se případy kyberšikany řešily na půdě školy, což by vedlo k pokažení reputace školy.

Ve většině diskutovaných zemí mají školy ke vzdělávání v digitální bezpečnosti vlastní přístupy. Buď se internetová gramotnost vyučuje v rámci speciálního předmětu nebo je téma rozloženo do vícero předmětů. Specializovaný předmět pak většinou nebývá součástí povinných školních osnov na evropských školách. Mezi témata, která děti a mládež trápí nejvíce, patří kyberšikana, sexuální obtěžování, či *scamming*.

Dospělí a senioři

Bezpečnost na internetu ale zdaleka není relevantní téma jen pro děti a mládež. I dospělí čelí novodobým internetovým hrozbám, jako např. dezinformacím, internetovým podvodům (např. slib investování do kryptoměn, platba předem za produkty, doplacení zálohy atp.), milostným podvodům, sexuálnímu násilí či online radikalizaci. Ministerstvo vnitra České republiky za tento rok eviduje značný nárůst kybernetické kriminality. Jedním z příčin tohoto problému je zoufale nedostatečná regulace internetové reklamy. Problém je také v algoritmech na sociálních sítích, které uživatele udržují a navádějí do bublin, a nadále tak prohlubují polarizaci společnosti. Velmi často se to týká seniorů, kteří jsou vůči *fake news*, podvodům a dezinformacím zranitelnější.

Odborníci se shodují, že nejlepší ochranou nejen seniorů před nástrahami internetu je osvěta. Důležité je rovněž propojovat generace – v tomto případě tedy hlavně děti a seniory. Za zmínku v tomto ohledu stojí úspěšná iniciativa „Kafe s babi, pivo s dědou". Bylo by však chybou spoléhat se pouze na mezigenerační komunikaci. Nutno dodat, že i děti a mládež jsou někdy agresory na internetu vůči seniorům. Začít by se proto mělo primárně otevřením debaty, jelikož k mnoha seniorům se téma vůbec nedostává. Odpovědnost by v tomto směru měla jít zejména za mediálními domy, které mají na seniory přímý vliv prostřednictvím svých mediálních kanálů.

Doporučení obecná

- Prohlubovat digitální důvěru. Je důležité mít na koho se obrátit v případě nepříjemné situace.
- Mít na vědomí, že na internetu platí uživatelská odpovědnost. I v kyberprostoru platí zákony.
- Zvážit osvětu formou dokumentárního filmu, která se osvědčila u filmů Šmejdi a V síti.
- Využít pomoc známého „ambasadora“, kterému budou lidé naslouchat.

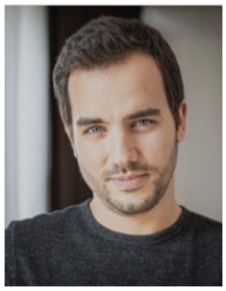
Doporučení týkající se mládeže

- Rodiče by se měli snažit o dialog s dětmi, ne o přednášky. Často totiž největší nepřítel dětí na sociálních sítích jsou jejich rodiče, případně prarodiče.
- Pořádat prospěšné iniciativy, jako je třeba Council for Digital Good, organizovaná společností Microsoft. Její součástí jsou lidé od 13 do 17 let napříč Evropou. V rámci iniciativy experti z Microsoftu vzdělávají účastníky, kteří pak vzdělávají své další vrstevníky.

Doporučení týkající se seniorů

- Nezatracovat internet. Mnoho seniorů jej využívá a je to tak správně.
- Propojovat seniory se svými vnoučaty, podporovat se napříč generacemi.
- U seniorů zapojit do osvěty univerzity třetího věku, stejně jako veřejnoprávní média a mediální domy, které k nim pomohou dopravit informace. Konkrétním příkladem může být třeba rozhlas, který mnoho seniorů poslouchá.
- Aktivity v rámci spolků a organizací by měly být co nejvíce interaktivní.
- Zaměřit se na dopravení informací k osamělým seniorům, např. prostřednictvím sociálních pracovnic a pracovníků.

Autoři

JAN HAVLÍČEK
Analytik

Jan Havlíček je absolventem Middlebury Institute of International Studies v Monterey, kde získal titul Mgr. v oboru Terorismus a nešíření jaderných zbraní. Jeho hlavním zaměřením jsou oblasti radikalizace a rekrutování teroristů, zejména pak v Africe a na Blízkém východě. Při svých studiích pracoval na projektech OSN a Centra pro terorismus, extremismus a boj s terorismem (CTEC) v Kalifornii.

ROMAN MÁCA
Analytik

Roman Máca vystudoval obor Mezinárodní rozvojová studia na Univerzitě Palackého v Olomouci. Dlouhodobě se věnuje zejména mezinárodním tématům s důrazem na oblast obrany a bezpečnosti, konkrétně se zaměřením na nové hrozby. Jako řešitel pracoval na regionálních, celostátních i mezinárodních projektech. Je autorem řady článků a příspěvků na konferencích. Častým cílem jeho cest je Ukrajina, kde se zapojuje do projektů podpory občanské společnosti.

Vydavatel

INSTITUT
PRO POLITIKU
A SPOLEČNOST

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz